

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСІТЭТ
Філалагічны факультэт

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар БДУ
прафесар

_____ В. І. Стражаў

15 верасня 2008 г.

Рэгістрацыйны № _____

**ПРАГРАМА
ПЕДАГАГІЧНАЙ ПРАКТЫКІ
СТУДЭНТАЎ 5 КУРСА
ФІЛАЛАГІЧНАГА ФАКУЛЬТЭТА**

**(спецыяльнасці 1-21 05 01 «Беларуская філалогія»,
1-21 05 04 «Славянская філалогія»)**

МІНСК
2008

УДК 378:371.133 (073)

ББК 74.58

П 68

Аўтары-складальнікі: В. Ю. Дылеўская, В. Л. Жук, А. А. Канавальчык, Ф. М. Літвінка, І. М. Саматыя, І. Э. Саўко, В. І. Царова.

Рэкамендавана да зацвярджэння:

кафедрай рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, пратакол № 4 ад 12.12.2007 г.;

Навукова-метадычным саветам філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, пратакол № 4 ад 26.12.2007 г.;

Вучоным саветам філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, пратакол № 3 ад 26.12.2007 г.

Рэцэнзенты:

кафедра псіхалогіі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта;

Паўлоўскі І. І., галоўны навуковы супрацоўнік Навукова-даследчага цэнтру Нацыянальнага інстытута адукацыі, доктар педагагічных навук, дацэнт.

Праграма педагагічнай практыкі студэнтаў 5 курса філалагічнага
П 68 факультэта (спецыяльнасці 1-21 05 01 «Беларуская філалогія»,
1-21 05 04 «Славянская філалогія») / аўт.-склад.: В. Ю. Дылеўская,
В. Л. Жук, А. А. Канавальчык, Ф. М. Літвінка, І. М. Саматыя, І. Э. Саўко,
В. І. Царова. – Мінск : БДУ, 2008. – 36 с.

УДК 378:371.133 (073)

ББК 74.58

© Калектыў аўтараў, 2008

ЗМЕСТ

Тлумачальная запіска.....	3
1. Этапы педагагічнай практыкі і змест дзейнасці студэнтаў.....	7
1.1. Азнаямляльна-адаптацыйная педагагічная практыка.....	7
1.2. Вучэбна-трэніравальная педагагічная практыка.....	9
1.3. Стажорская педагагічная практыка.....	11
1.4. Падвядзенне вынікаў педагагічнай практыкі.....	12
2. Справаздачная дакументацыя па педагагічнай практыцы.....	13
3. Правы і абавязкі студэнтаў-практыкантаў.....	13
4. Кіраўніцтва педагагічнай практыкай.....	14
Літаратура.....	16
<i>Дадатак 1. Узор афармлення канспекта ўрока па беларускай літаратуры.....</i>	<i>18</i>
<i>Дадатак 2. Прыкладныя варыянты назірання і аналізу ўрокаў.....</i>	<i>21</i>
<i>Дадатак 3. Прыкладны план аналізу ўрока беларускай мовы</i>	<i>24</i>
<i>Дадатак 4. Прыклады план аналізу ўрока беларускай літаратуры.....</i>	<i>25</i>
<i>Дадатак 5. Індывідуальныя педагагічныя заданні-праекты даследчага характару для студэнтаў філалагічнага факультэта</i>	<i>27</i>
<i>Дадатак 6. Прыкладны план аналізу выхаваўчага мерапрыемства</i>	<i>28</i>
<i>Дадатак 7. Методыка падрыхтоўкі і правядзення выхаваўчага мерапрыемства, асэнсавання яго вынікаў.....</i>	<i>29</i>
<i>Дадатак 8. Узор афармлення графіка заліковых урокаў.....</i>	<i>31</i>
<i>Дадатак 9. Узор афармлення тытульнага ліста справаздачы па педагагічнай практыцы.....</i>	<i>32</i>
<i>Дадатак 10. Прыкладная схема справаздачы студэнта-практыканта аб педагагічнай практыцы.....</i>	<i>33</i>
<i>Дадатак 11. Анкета для студэнтаў па выніках педагагічнай практыкі.....</i>	<i>34</i>

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Педагагічная практыка студэнтаў філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта займае важнае месца ў сістэме прафесійнай падрыхтоўкі выкладчыка-славесніка. Адпаведна Закону Рэспублікі Беларусь “Аб вышэйшай адукацыі”, практыка – абавязковы кампанент у атрыманні вышэйшай адукацыі, які забяспечвае станаўленне прафесійнай кампетэнтнасці для далейшай самастойнай дзейнасці ў абранай галіне. Правядзенне педагагічнай практыкі садзейнічае замацаванню і ўзбагачэнню спецыяльных і псіхалага-педагагічных ведаў і ўменняў студэнтаў, развіццю здольнасці выкарыстоўваць іх пры вырашэнні прафесійна-педагагічных задач.

У якасці **мэтаў** педагагічнай практыкі паўстаюць:

§ павышэнне ўзроўню адаптацыі студэнтаў да прафесійнай педагагічнай дзейнасці ва ўмовах агульнаадукацыйнай установы;

§ фарміраванне падрыхтаванасці да комплекснага ўжывання ведаў і ўменняў па цыкле філалагічных, псіхалага-педагагічных дысцыплін, прыватных методах выкладання пры вырашэнні разнастайных педагагічных задач;

§ фарміраванне прафесійна-педагагічных уменняў і навыкаў арганізацыі вучэбнай і выхаваўчай працы;

§ развіццё ў студэнтаў каштоўнаскага стаўлення да прафесіі педагога, адказнасці за вынікі педагагічнай працы.

Задачамі педагагічнай практыкі з’яўляюцца:

– азнаямленне з сістэмай вучэбна-выхаваўчай працы ва ўстанове адукацыі і аналіз стану гэтай працы, вывучэнне арганізацыі адукацыйнага працэсу і асаблівасцей кіравання ім у навучальнай установе, нарматыўнай дакументацыі;

– далучэнне студэнтаў да практычнай педагагічнай дзейнасці, знаёмства з педагагічным вопытам, авалоданне сістэмай працы настаўніка па мове і літаратуры;

– аналіз і вывучэнне сістэмы выхаваўчай працы з вучнямі ў навучальнай установе; засваенне сістэмы працы класнага кіраўніка, якая ўключае ўзаемадзеянне з органамі школьнага самакіравання (на ўзроўні класа, школы), вучнёўскімі арганізацыямі і аб’яднаннямі, бацькамі, грамадствам увогуле; вывучэнне асобы вучня, вучнёўскага калектыву і адносін, якія ў ім узнікаюць;

–развіццё ў студэнтаў-практыкантаў уменняў арганізоўваць цэласны вучэбна-выхаваўчы працэс, ажыццяўляць кіраванне ім шляхам маніторынгу, кантролю, ацэнкі.

Рэалізацыя названых мэтаў і задач педагагічнай практыкі накіравана на тое, каб праз уключэнне студэнтаў у розныя віды педагагічнай дзейнасці з іх паступовым ускладненнем спрыяць фарміраванню прафесійна-педагагічных кампетэнцый, якія вызначаюцца ўзроўнем здольнасці студэнта (выпускніка) ужываць атрыманыя псіхалага-педагагічныя і спецыяльныя веды і ўменні для паспяховага вырашэння прафесійных задач.

Функцыямі педагагічнай практыкі з’яўляюцца:

– планава-праектавальная (у практыкантаў фарміруюцца ўменні: планаваць навучанне мове на працягу вучэбнага года, чвэрці, вывучэнне асобнага раздзела,

працу над канкрэтнай тэмай; вызначаць і фармуляваць мэты ўрока з улікам функцый навучання; прадумваць метадычную структуру ўрокаў розных тыпаў з выкарыстаннем разнастайных сродкаў навучання);

– адукацыйная (з дапамогай удзелу ў накіраванай педагагічнай дзейнасці студэнты-практыканты выкарыстоўваюць засвоеную ў працэсе навучання ў ВНУ сістэму прафесійна-педагагічных ведаў і сфарміраваных уменняў і навыкаў, якія спачатку ўжываюцца на ўзор, а потым – у новай сітуацыі і на ўзроўні творчай дзейнасці);

– развіццёвая (падчас педагагічнай практыкі студэнты набываюць новыя веды і першапачатковы педагагічны вопыт, дзякуючы якому фарміруюць прафесійна значныя якасці асобы, што прадвызначаюць у будучым узровень педагагічнага майстэрства настаўніка);

– выхаваўчая (усведамленне студэнтамі-практыкантамі уласных прафесійна значных і асобасных якасцей, патрэбы ў педагагічнай дзейнасці і магчымасці адказна яе выконваць, педагагічных здольнасцей, каштоўнасцей арыенціраў);

– арганізатарская (практыканты авалодваюць правіламі арганізацыі дзейнасці выкладання, у іх фарміруюцца ўменні, звязаныя з падтрыманнем увагі навучэнцаў, арганізацыяй індывідуальнай, групавой, калектыўнай форм працы вучняў на ўроку, актывізацыяй іх пазнавальнай дзейнасці);

– камунікатыўная (студэнты-практыканты вучацца ажыццяўляць педагагічнае суразмоўніцтва на ўроку, рэалізуючы яго асноўныя функцыі: самапрэзентацыйную, матывацыйную, псіхатэрапеўтычную – і выконваючы патрабаванні да маўленчых паводзін настаўніка: адпаведнасць маўлення нормам педагагічнай этыкі і этыкету; культура маўлення, яго дыялагізм і экспрэсіўнасць);

– дыягнастычная (у практыкантаў фарміруюцца ўменні ацэньваць вынікі дзейнасці вучняў для ацэнкі рэчаіснага ўзроўню засваення імі ведаў, уменняў і навыкаў і вызначэння прычын адхілення ад запланаванага выніку з мэтай карэктавання навучальнага працэсу);

– аналітычная (аналіз практыкантамі ўласнай накіраванай прафесійнай дзейнасці з мэтай вызначэння засвоеных у ВНУ ведаў псіхалага-педагагічнага і лінгваметадычнага цыклаў, сфарміраваных на іх аснове дыдактычных уменняў як паказчыкаў падрыхтаванасці да самастойнай працы ў якасці спецыяліста);

– сацыяльная (адаптацыя студэнтаў-практыкантаў да прафесійнай дзейнасці, усведамленне сацыяльнай значнасці асобы настаўніка).

Педагагічная практыка студэнтаў-пяцікурснікаў філалагічнага факультэта праводзіцца пасля вывучэння базавых курсаў псіхалогіі, педагогікі, прыватных метадык вывучэння мовы і літаратуры. У працэсе педагагічнай практыкі канкрэтызуюцца, замацоўваюцца і паглыбляюцца веды студэнтаў, атрыманыя імі падчас навучання ў ВНУ; пры рашэнні канкрэтных вучэбна-выхаваўчых задач псіхалага-педагагічныя і спецыяльныя веды набываюць дзейнасны, абагульнены характар, у выніку чаго і развіваюцца наступныя абагульненыя прафесіянальна-педагагічныя ўменні:

– наглядаць і аналізаваць вучэбна-выхаваўчую работу, якую праводзяць настаўнікі і студэнты-практыканты;

– ажыццяўляць бягучае і перспектыўнае планаванне педагагічнай дзейнасці;

– вызначаць канкрэтныя вучэбна-выхаваўчыя мэты і задачы на аснове ўліку ўзроставых і індывідуальных асаблівасцяў вучняў і асаблівасцяў дадзенага калектыву;

– вывучаць асобу школьніка і калектыў вучняў з мэтай дыягностыкі іх развіцця і выхавання, кіравання дадзенымі працэсамі, стварэння ўмоў для самавыхавання і самаразвіцця школьнікаў;

– вызначаць і рашаць адукацыйныя, развіццёвыя і выхаваўчыя задачы ўрока, пазакласных заняткаў па прадмеце; адэкватна ім адбіраць вучэбны матэрыял; абгрунтавана выбіраць і выкарыстоўваць розныя тыпы ўрокаў, формы, тэхналогіі, метады і прыёмы навучання, тэхнічныя сродкі навучання;

– вызначаць мэты і задачы, змест і методыкі (тэхналогіі), вынікі выхаваўчай працы з класам на бягучы перыяд, планаваць і ажыццяўляць працу класнага кіраўніка;

– на аснове вынікаў дыягностыкі і вывучэння асобы школьніка, калектыву вучняў, усталяваных у ім узаемадачынэнняў планаваць і ажыццяўляць педагагічна апраўданую і навукова вывераную сістэму папярэдняй (прэвентыўнай) і карэкцыйнай выхаваўчай працы з вучнямі;

– усталёўваць педагагічна мэтазгодныя ўзаемаадносіны з класам, асобным вучнем, бацькамі, настаўнікамі.

У працэсе практыкі ажыццяўляецца праверка ўзроўню педагагічнай накіраванасці і прафесійнай прыгоднасці студэнтаў.

Асноўнымі **крытэрыямі ацэнкі вынікаў педагагічнай практыкі** з’яўляюцца наступныя:

– ступень сфарміраванасці ў студэнтаў прафесіянальна-педагагічных уменняў па ўжыванні на практыцы спецыяльных і псіхолага-педагагічных ведаў, падрыхтаванасць да іх выкарыстання;

– узровень прафесіянальнай накіраванасці асобы будучага выкладчыка (цікавасць і матывацыя да педагагічнай прафесіі, здольнасць да самарэгуляцыі, самаадукацыі, гатоўнасць да няспыннага прафесійнага самаўдасканалення, выяўленасць такіх прафесійных якасцяў, як любоў да дзяцей, самастойнасць, ініцыятыўнасць, адказныя і творчыя адносіны да работы і інш.).

Пры гэтым улічваюцца наступныя зместавыя кампаненты прафесійна-педагагічнай характарыстыкі выпускніка філалагічнага факультэта:

– сістэма прафесійна-педагагічных ведаў (агульнанавуковыя веды; веды па лінгвістыцы і літаратуразнаўстве; веды па педагогіцы і псіхалогіі);

– сістэма прафесійна-педагагічных уменняў і навыкаў (гнастычных, праекціровачных, канструктыўных, арганізатарскіх, камунікатыўных);

– сістэма сацыякультурных ведаў;

– асобасныя прафесійна значныя якасці настаўніка мовы і літаратуры (шырокая эрудыцыя, свабоднае валоданне культурай вуснага і пісьмовага слова, глыбокае разуменне ролі мовы для развіцця мыслення моўнай асобы і ролі літаратуры для фарміравання духоўнага свету чалавека, свабоднае валоданне методыкай выкладання вучэбных прадметаў і інш.)

Для ацэнкі вынікаў практыкі выкарыстоўваюцца наступныя **метады**:

– назіранне за студэнтамі ў працэсе педагагічнай практыкі;

- аналіз якасці вучэбна-выхаваўчай работы, якая праводзіцца практыкантамі;
- гутарка з настаўнікамі, класнымі кіраўнікамі, са студэнтамі;
- аналіз дакументацыі студэнтаў: індывідуальных планаў работы, педагагічных дзённікаў, канспектаў ўрокаў, справаздач аб рабоце і інш.;
- анкетаванне: самаацэнка студэнтамі ступені сваёй падрыхтаванасці да практычнай работы і якасці сваёй работы;
- аналіз вынікаў навукова-даследчай работы студэнтаў.

Базы і тэрміны педагагічнай практыкі. Студэнты філалагічнага факультэта праходзяць практыку ў 5–11 класах агульнаадукацыйных школ, гімназій, ліцэяў, каледжаў. Вучэбна-выхаваўчая практыка праводзіцца ва ўмовах, максімальна набліжаных да рэальных умоў будучай прафесійнай дзейнасці, на працягу:

- 1) 12-ці тыдняў (5 курс стацыянара, спецыяльнасць «Беларуская філалогія»);
- 2) 6-ці тыдняў (5 курс стацыянара, спецыяльнасць «Славянская філалогія»)¹;
- 3) 4-х тыдняў (5 курс завочной формы навучання).

У час педагагічнай практыкі студэнты комплексна вывучаюць сістэму вучэбна-выхаваўчай работы агульнаадукацыйных устаноў, складаюць характарыстыку асобы школьніка або вучнёўскага калектыву, ажыццяўляюць вучэбную і пазакласную работу па беларускай мове і літаратуры, пазакласную выхаваўчую работу, арганізуюць навуковую работу па праблемах педагогікі і методыкі выкладання беларускай мовы і літаратуры.

У першы дзень педагагічнай практыкі праводзіцца ўстановачная канферэнцыя, на якой студэнты атрымліваюць неабходныя ўказанні і рэкамендацыі па арганізацыі і правядзенні вучэбна-выхаваўчай работы ў школе (гімназіі, ліцэі, каледжы), па вядзенні дакументацыі.

1. ЭТАПЫ ПЕДАГАГІЧНАЙ ПРАКТЫКІ І ЗМЕСТ ДЗЕЙНАСЦІ СТУДЭНТАЎ

1.1. Азнямляльна-адаптацыйная педагагічная практыка

Азнямляльна-адаптацыйная практыка працягваецца першы тыдзень. За гэты час студэнты знаёмяцца з установай адукацыі, з настаўнікамі, з арганізацыяй вучэбна-выхаваўчага працэсу.

Студэнт замацоўваецца за адным або двума паралельнымі класамі з такім разлікам, каб тыднёвая колькасць урокаў мовы і літаратуры была не менш пяці. Практыканты наведваюць урокі ўсіх настаўнікаў у тых класах, за якімі яны замацаваны, а таксама ўрокі рускай або беларускай мовы і літаратуры іншых

¹ Агульная працягласць педагагічнай практыкі студэнтаў спецыяльнасці «Славянская філалогія» – 12 тыдняў: 6 тыдняў па замежнай мове і літаратуры (польскай, балгарскай, чэшскай, украінскай і інш.), 6 тыдняў па беларускай мове і літаратуры. У дадзенай праграме ахарактарызавана сутнасць педагагічнай практыкі па беларускай мове і літаратуры.

настаўнікаў, фіксуюць свае назіранні ў дзённіку, вывучаюць правілы вядзення школьнай дакументацыі.

У дзённіку студэнта-практыканта адлюстроўваецца ўся работа студэнта. У пачатку дзённіка запісваюцца расклад званкоў і расклад урокаў, спіс класа, прозвішчы, іменны і імёны па бацьку настаўніка-прадметніка, класнага кіраўніка, дырэктара, намеснікаў дырэктара. У час наведвання ўрокаў настаўнікаў і ў далейшым уроках аднакурснікаў у дзённіку фіксуецца ход урокаў і праводзіцца іх аналіз.

К канцу першага тыдня студэнты складаюць індывідуальны план вучэбна-выхаваўчай работы на ўвесь перыяд практыкі.

Прыкладны змест дзейнасці студэнтаў у час азнаямляльна-адаптацыйнай педагогічнай практыкі:

1. Комплекснае вывучэнне сістэмы вучэбна-выхаваўчай работы ў школе (ліцэі, гімназіі, каледжы) і вывучэнне асаблівасцей класа і асобных вучняў:

- гутарка з адміністрацыяй вучэбнай установы, настаўнікамі, класнымі кіраўнікамі;
- знаёмства з планам работы ўстановы адукацыі;
- знаёмства з матэрыяльнай базай вучэбнай установы;
- вывучэнне асабістых спраў вучняў, класных журналаў;
- назіранні за вучнямі падчас наведвання ўрокаў па розных прадметах і пазакласных мерапрыемстваў у замацаваным класе;
- гутаркі з вучнямі, бацькамі.

2. Вучэбная і пазакласная работа па прадмеце:

- азнаямленне з абсталяваннем і афармленнем кабінета беларускай мовы і літаратуры;
- вывучэнне каляндарна-тэматычных і паўрочных планаў настаўніка-прадметніка, знаёмства з планам пазакласнай работы па прадмеце;
- наведванне і аналіз урокаў беларускай мовы і літаратуры;
- вывучэнне неабходнай вучэбнай, навуковай і метадычнай літаратуры;
- аналіз, грунтоўнае вывучэнне тэм вучэбнай праграмы, якія праходзяцца ў час педагогічнай практыкі;
- складанне графіка правядзення пробных урокаў;
- распрацоўка і абмеркаванне разгорнутага канспекта першага пробнага ўрока.

3. Пазакласная выхаваўчая работа:

- знаёмства з планам выхаваўчай работы навучальнай установы;
- вывучэнне плана работы класнага кіраўніка;
- наведванне і аналіз наведаных выхаваўчых мерапрыемстваў у замацаваным класе;
- вывучэнне інтарэсаў і пажаданняў вучняў і распрацоўка ўласнага плана правядзення пазакласных мерапрыемстваў.

1.2. Вучэбна-трэніравальная педагогічная практыка

Вучэбна-трэніравальная практыка мае на ўвазе актыўнае ўключэнне студэнтаў у вучэбна-выхаваўчы працэс школы (гімназіі, ліцэя, каледжа і інш.) і працягваецца з 2-га па 7-мы тыдзень уключна (спецыяльнасць “Славянская філалогія” і завочная форма навучання – па 4-ты тыдзень).

На працягу 2-га і 3-га тыдняў (спецыяльнасць “Славянская філалогія” і завочная форма навучання – на працягу 2-га тыдня) студэнты праводзяць **пробныя ўрокі**. Канспекты пробных урокаў папярэдне здаюцца групавому кіраўніку, які дае допуск да ўрока. На пробных уроках (як і на працягу ўсяго тэрміну педагогічнай практыкі) прысутнічаюць усе студэнты групы, пасля ўрокаў праводзіцца аналіз, у час якога спачатку з самааналізам выступае студэнт, які праводзіў урок, затым – аднакурснікі, якія прысутнічалі на ўроку, і ў канцы настаўнік-метадыст і/ці групавы кіраўнік. Усе канспекты ўрокаў, праведзеныя і наведаныя, фіксуюцца ў дзённіку.

На працягу 2-га і 3-га тыдняў студэнты працягваюць наведванне урокаў школьных настаўнікаў. На гэтым этапе студэнты выконваюць ролю памочніка класнага кіраўніка, удзельнічаюць ў запланаваных выхаваўчых мерапрыемствах.

У канцы другога этапу практыкі студэнты складаюць графік заліковых урокаў па схеме (глядзі Дадатак № 8). Графік здаецца старасту групы ці групавому кіраўніку, які зводзіць усе звесткі ў адзіную табліцу і здае яе факультэцкаму кіраўніку практыкі.

На працягу 4-га – 7-га тыдняў (спецыяльнасць “Славянская філалогія” і завочная форма навучання – на працягу 3-га – 4-га тыдняў) практыканты праводзяць **заліковыя ўрокі**. Колькасць заліковых урокаў:

- 1) для студэнтаў спецыяльнасці “Беларуская філалогія” – 10 (5 па мове і 5 па літаратуры);
- 2) для студэнтаў спецыяльнасці “Славянская філалогія” – 5 (3 па мове і 2 па літаратуры);
- 3) для студэнтаў завочнай формы навучання – 7 (4 па мове і 3 па літаратуры).

Заліковыя ўрокі аналізуюцца аднакурснікамі, настаўнікам-метадыстам, групавым кіраўніком, выкладчыкамі кафедры педагогікі і псіхалогіі і ацэньваюцца. Ацэньваецца таксама і ўменне студэнтаў-практыкантаў аналізаваць ўласныя ўрокі і ўрокі калег. Паралельна з заліковымі ўрокамі праводзяцца і пробныя ўрокі.

На дадзеным этапе студэнты прадаўжаюць выконваць функцыі класнага кіраўніка (выхавацеля), вывучаюць клас ці асобу вучня для падрыхтоўкі псіхалага-педагогічнай характарыстыкі.

У канцы 7-га тыдня практыканты складаюць расклад стажорскай практыкі, які затым прадастаўляецца групавому кіраўніку ці старасту. Зводны варыянт раскладу для ўсёй групы павінен знаходзіцца на кафедры.

Прыкладны змест дзейнасці студэнтаў у час трэніравальнай педагогічнай практыкі

1. Вучэбная работа па прадмеце:

- распрацоўка планаў-канспектаў урокаў, прадастаўленне іх на зацвярджэнне настаўніку-прадметніку ці/і групавому кіраўніку;
- падбор, падрыхтоўка дыдактычных матэрыялаў, наглядных дапаможнікаў, падрыхтоўка тэхнічных сродкаў навучання да ўрока;
- падрыхтоўка і правядзенне пробных урокаў беларускай мовы і літаратуры;
- наведванне і аналіз урокаў настаўнікаў і студэнтаў-практыкантаў, удзел у абмеркаванні ўрокаў;
- падрыхтоўка і правядзенне заліковых урокаў.

2. Пазакласная праца па прадмеце:

- падрыхтоўка і правядзенне асобных відаў пазакласнай працы па прадмеце;
- сістэматычная індывідуальная работа па прадмеце з асобнымі вучнямі;
- пасільная дапамога настаўніку ў афармленні кабінета беларускай мовы і літаратуры;
- наведванне і аналіз пазакласных мерапрыемстваў па прадмеце ў рамках агульнашкольнага плана і мерапрыемстваў, што праводзяцца студэнтамі-практыкантамі.

3. Выхаваўчая праца:

- удзел у бягучай выхаваўчай працы, якая праводзіцца класным кіраўніком;
- падрыхтоўка і правядзенне пазакласных выхаваўчых мерапрыемстваў;
- наведванне і аналіз пазакласных выхаваўчых мерапрыемстваў, што праводзяцца студэнтамі-практыкантамі;
- аналіз псіхолага-педагогічных прычын слабой паспяховасці і недысцыплінаванасці школьнікаў ці іх неадэкватных паводзін, планаванне і ажыццяўленне адпаведнай прэвентыўнай і карэкцыйнай працы (пры неабходнасці);
- распрацоўка зместу і методыкі правядзення псіхолага-педагогічных кансультацый для школьнікаў;
- удзел у працы з бацькамі (наведванне школьнікаў дома, правядзенне індывідуальных гутарак з бацькамі, прысутнасць на бацькоўскіх сходах, апякунскіх саветах і інш.).

4. Метадычная і навукова-даследчыцкая праца:

- вывучэнне неабходнай навуковай, вучэбнай і навукова-метадычнай літаратуры;
- азнаямленне з планам працы метадычнага аб'яднання (кафедры) настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры, семінараў класных кіраўнікоў, працай школьнай псіхалагічнай службы;
- удзел у семінарах (кансультацыях), якія праводзяцца кіраўнікамі педагогічнай практыкі на працягу ўсяго тэрміну;
- аналіз уласнай педагогічнай дзейнасці і вядзенне педагогічнага дзённіка;

- вызначэнне тэмы, распрацоўка плана, вызначэнне методыкі даследавання; збор матэрыялаў для навукова-даследчыцкіх праектаў па педагогіцы, псіхалогіі і методыцы выкладання беларускай мовы і літаратуры;
- удзел у працы вучнёўскіх даследчыцкіх гурткоў, кіраўніцтва вучнёўскімі навуковымі працамі.

1.3. Стажорская педагагічная практыка

У час **стажорскай практыкі** студэнты поўнасьцю выконваюць функцыі настаўніка-прадметніка і класнага кіраўніка (выхавацеля) у замацаваных за імі класах, наведваюць і аналізуюць урокі аднакурснікаў.

Стажорскую практыку студэнты стацыянарнай формы навучання спецыяльнасці “Беларуская філалогія” праходзяць на працягу 8-га –12-га тыдняў, спецыяльнасці “Славянская філалогія” – на працягу 5-га – 6-га тыдняў.

Урокі стажораў ацэньваюцца настаўнікам ці групавым кіраўніком выбарчна.

Прыкладны змест стажорскай практыкі

1. Вучэбная работа па прадмеце:

- аналіз тэм вучэбнай праграмы, якія вывучаюцца ў адпаведны перыяд;
- распрацоўка каляндарна-тэматычнага планавання на перыяд стажорскай практыкі;
- самастойная распрацоўка канспектаў урокаў, факультатыўных заняткаў па прадмеце;
- падбор дыдактычнага матэрыялу, падрыхтоўка наглядных дапаможнікаў да ўрокаў і факультатыўных заняткаў;
- правядзенне сістэмы ўрокаў, адпаведнай календарна-тэматычнаму планаванню, асобных факультатыўных заняткаў;
- наведванне і аналіз урокаў, факультатыўных заняткаў, якія праводзяцца калегамі-практыкантамі.

2. Пазакласная работа па прадмеце:

- падрыхтоўка і правядзенне пазакласнай работы па прадмеце (заняткі гурткоў, арганізацыя прадметных алімпіяд, конкурсаў, літаратурных вечароў, падрыхтоўка школьнікаў да ўдзелу ў раённых і гарадскіх алімпіядах і конкурсах і інш.);
- наведванне і аналіз пазакласных мерапрыемстваў па прадмеце, якія праводзяцца студэнтамі-практыкантамі;
- сістэматычная індывідуальная работа па прадмеце з асобнымі вучнямі.

3. Выхаваўчая і псіхалага-педагагічная работа:

- правядзенне выхаваўчых мерапрыемстваў ў замацаваным класе;
- ажыццяўленне індывідуальнай выхаваўчай работы з вучнямі;
- назіранне за школьнікамі пры правядзенні ўрокаў, пазакласных мерапрыемстваў;
- гутаркі са школьнікамі, настаўнікамі, бацькамі;

- анкетаванне школьнікаў з мэтай складання псіхалага-педагагічнай характарыстыкі;
- складанне псіхалага-педагагічнай характарыстыкі класнага калектыву ці асобы вучня;
- арганізацыя работы з бацькамі.

4. Метадычная і навукова-даследчыцкая дзейнасць:

- удзел у працы школьных метадычных аб'яднанняў настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры;
- сістэматычны самааналіз педагагічнай дзейнасці, вядзенне педагагічнага дзённіка;
- правядзенне навукова-даследчыцкай працы па педагогіцы, псіхалогіі, методыцы выкладання беларускай мовы і літаратуры, інтэрпрэтацыя атрыманых дадзеных і афармленне даследчыцкага праекта.

1.4. ПАДВЯДЗЕННЕ ВЫНІКАЎ ПЕДАГАГІЧНАЙ ПРАКТЫКІ

За тры дні да заканчэння практыкі студэнты здаюць **групавому кіраўніку** неабходную дакументацыю (гл. раздзел 2.1). У першы дзень пачатку вучэбных заняткаў ва універсітэце групавы кіраўнік здае патрэбную дакументацыю (раздзел 2.3) агульнаму кіраўніку.

Студэнты завочнай формы навучання здаюць дакументацыю пасля заканчэння практыкі ў дзень завочніка.

Пасля завяршэння педагагічнай практыкі праводзіцца выніковая канферэнцыя.

Выніковая адзнака за педагагічную практыку выстаўляецца агульным кіраўніком практыкі на аснове адзнак, выстаўленых у ведамасці групавым кіраўніком, аналізу справаздачнай дакументацыі студэнта, і ўдзелу студэнта ў выніковай канферэнцыі.

2. СПРАВАЗДАЧНАЯ ДАКУМЕНТАЦЫЯ ПА ПЕДАГАГІЧНАЙ ПРАКТЫЦЫ

2.1. Дакументацыя, якую здае **студэнт-практыкант стацыянарнай формы навучання** групавому кіраўніку, уключае ў сябе:

- 1) педагагічны дзённік (прад'яўляецца групавому кіраўніку і вяртаецца студэнту пасля праверкі);
- 2) справаздача аб праведзенай працы;
- 3) канспекты двух заліковых урокаў: адзін – па мове, адзін – па літаратуры;
- 4) выпіску з пратакола абмеркавання гэтых урокаў (з адзнакай);
- 5) канспект выхаваўчага мерапрыемства ці навукова-даследчыцкі праект па педагогіцы з адзнакай, выстаўленай выкладчыкам кафедры педагогікі;

- б) псіхалага-педагагічная характарыстыка класа ці вучня з адзнакай, выстаўленай выкладчыкам кафедры псіхалогіі.

2.2. Студэнты завочнай формы навучання, які працуюць па спецыяльнасці ва ўстановах адукацыі, прад'яўляюць да пачатку педагагічнай практыкі выпіску з працоўнай кніжкі. У якасці справаздачнай дакументацыі яны прадстаўляюць:

- 1) справаздачу аб праведзенай рабоце;
- 2) канспекты двух адкрытых урокаў: адзін па мове, другі па літаратуры;
- 3) выпіску з пратакола абмеркавання гэтых урокаў (з адзнакай);
- 4) канспект выхаваўчага мерапрыемства ці навукова-даследчыцкі праект па педагогіцы з адзнакай, выстаўленай выкладчыкам кафедры педагогікі (прад'яўляецца групавому кіраўніку і вяртаецца студэнту);
- 5) псіхалага-педагагічная характарыстыка класа ці вучня з адзнакай, выстаўленай выкладчыкам кафедры псіхалогіі (прад'яўляецца групавому кіраўніку і вяртаецца студэнту).

2.3. Дакументацыя, якую здае на кафедру **групавы кіраўнік**:

- 1) справаздачы студэнтаў;
- 2) канспекты двух заліковых урокаў;
- 3) ведамасць з адзнакамі за вучэбную работу, аналіз урокаў, выхаваўчую, пазакласную працу па прадмеце і псіхалага-педагагічную характарыстыку класа (вучня);
- 4) дакументацыя для аплаты работы адміністрацыі школ, настаўнікаў і класных кіраўнікоў.

3. ПРАВЫ І АБАВЯЗКІ СТУДЭНТАЎ-ПРАКТЫКАНТАЎ

1. Студэнт-практыкант своєчасова выконвае ўсе віды работ, прадугледжаныя праграмай педагагічнай практыкі.

2. Практыкант арганізуе сваю дзейнасць у адпаведнасці з патрабаваннямі статута ўстановы адукацыі, падпарадкоўваецца правілам унутранага распарадку вучэбна-выхаваўчай установы, у якой ён праходзіць практыку, распараджэнням адміністрацыі школы (ліцэя, гімназіі, каледжа) і кіраўнікоў практыкі.

Практыкант мае права карыстацца вучэбна-метадычным абсталяваннем прадметнага кабінета адпаведнай навучальнай установы, яе бібліятэкай па абанеменце настаўніка-прадметніка (са згоды адміністрацыі ўстановы адукацыі і самога педагога); атрымліваць кансультацыі кіраўнікоў практыкі ў адвядзеныя для гэтага гадзіны; выказваць абгрунтаваныя прапановы па ўдасканаленні арганізацыі педагагічнай практыкі.

3. Студэнт, які быў адхілены ад праходжання практыкі ці праца якога прызнана недавальняючай, лічыцца як не выканаўшы вучэбны план семестра.

4. На перыяд праходжання педагагічнай практыкі адзін са студэнтаў кожнай школы прызначаецца старастам групы. У абавязкі старасты ўваходзіць улік наведвання студэнтамі вучэбнай установы, агульная арганізацыя працы,

апавяшчэнне студэнтаў пра калектыўныя кансультацыі, выкананне даручэнняў кіраўнікоў практыкі.

4. КІРАЎНІЦТВА ПЕДАГАГІЧНАЙ ПРАКТЫКАЙ

1. Факультэцкі (агульны) кіраўнік прызначаецца кафедрай метадычнага профілю з ліку выкладчыкаў, якія маюць належны навукова-педагагічны вопыт.

Факультэцкі кіраўнік:

- наладжвае сувязь з установамі адукацыі, што з’яўляюцца базавымі для правядзення педагагічнай практыкі студэнтаў-філолагаў;
- рыхтуе праект загада аб размеркаванні студэнтаў па базавых вучэбных установах, забяспечвае арганізацыю практыкі;
- арганізуе і праводзіць устаноўчы сход і выніковую канферэнцыю на факультэце;
- выбарчна наведвае ўрокі, што праводзяцца студэнтамі;
- арганізуе падвядзенне вынікаў практыкі;
- забяспечвае своєчасовае афармленне агульнай экзаменацыйнай ведамасці па падпрактыцы, дакументаў на аплату працы настаўнікаў і адміністрацый устаноў, на базе якіх праходзіла практыка;
- складае справаздачу па выніках вучэбна-выхаваўчай практыкі;
- уносіць прапановы па ўдасканаленні практыкі, удзельнічае ў абмеркаванні пытанняў яе арганізацыі на паседжаннях кафедры, Навукова-метадычнага і Вучонага савета факультэта.

2. Групавы кіраўнік па прадмеце прызначаецца са складу выкладчыкаў філалагічнага факультэта.

Групавы кіраўнік:

- арганізуе ўдзел студэнтаў у выніковай канферэнцыі па педагагічнай практыцы;
- складае агульны графік правядзення студэнтамі ўрокаў і здае яго агульнаму кіраўніку;
- кансультуе студэнтаў пры падрыхтоўцы да ўрокаў, факультатыўных заняткаў, правярае і зацвярджае (дапускае да правядзення) канспекты ўрокаў;
- прысутнічае на ўроках, факультатыўных і іншых занятках па прадмеце, якія праводзяцца студэнтамі, арганізуе іх калектыўнае абмеркаванне;
- ацэньвае вучэбна-выхаваўчую работу пратыкантаў па спецыяльнасці;
- правярае справаздачную дакументацыю студэнтаў (дзённік, канспекты ўрокаў, справаздачу), выстаўляе адзнакі за праведзеныя ўрокі, за аналіз ўрокаў;
- інфармуе факультэцкага кіраўніка аб ходзе педагагічнай практыкі;
- рыхтуе дакументацыю на аплату працы настаўнікаў і адміністрацыі базавых устаноў.

3. Кіраўнік па педагогіцы прызначаецца са складу выкладчыкаў кафедры педагагічнага профілю.

Кіраўнік па педагогіцы:

- прымае ўдзел ва ўстаноўчым сходзе і выніковай канферэнцыі па педагагічнай практыцы;
- кансультуе студэнтаў пры падрыхтоўцы да правядзення пазакласных мерапрыемстваў, зацвярджае канспекты выхаваўчых мерапрыемстваў;
- прысутнічае на выхаваўчых мерапрыемствах, якія праводзяць студэнты, арганізуе калектыўнае абмеркаванне мерапрыемстваў, ацэньвае іх;
- выбарачна наведвае ўрокі студэнтаў, удзельнічае ў аналізе і ацэньванні гэтых урокаў;
- кансультуе студэнтаў па педагагічных пытаннях, што ўзнікаюць падчас практыкі;
- правярае справаздачную дакументацыю студэнтаў па педагагічнай рабоце, выстаўляе адзнакі ў ведамасць, якая знаходзіцца ў групавога кіраўніка.

4. Кіраўнік па псіхалогіі прызначаецца са складу выкладчыкаў кафедры псіхалогіі.

Кіраўнік па псіхалогіі:

- прымае ўдзел ва ўстаноўчым сходзе і выніковай канферэнцыі па педагагічнай практыцы;
- праводзіць індывідualityныя і групавыя кансультацыі для студэнтаў па пытаннях псіхалага-педагагічнага тэсціравання і складання псіхалага-педагагічнай характарыстыкі класа ці вучня;
- кансультуе студэнтаў па псіхалага-педагагічных пытаннях, што ўзнікаюць у студэнтаў па ходзе практыкі;
- правярае і ацэньвае псіхалага-педагагічныя характарыстыкі класа ці вучня, што складаюцца студэнтамі-практыкантамі;
- выстаўляе адзнакі ў ведамасць, якая знаходзіцца ў групавога кіраўніка.

5. Дырэктар вучэбнай установы (яго намеснік):

- забяспечвае ўмовы для правядзення педагагічнай практыкі, праводзіць адпаведную працу з педагагічным калектывам, тэхнічным персаналам і школьнікамі;
- знаёміць студэнтаў з пастаноўкай вучэбна-выхаваўчай працы, складам педагогаў, школьнай дакументацыяй, вучэбна-матэрыяльнай базай, працай педагагічнага савета, метадычных аб'яднанняў і інш.;
- сумесна з групавым кіраўніком размяркоўвае студэнтаў па класах;
- выбарачна наведвае ўрокі і пазакласныя заняткі практыкантаў, прымае ўдзел у іх абмеркаванні і выстаўленні адзнак;
- праводзіць нараду па пытаннях педпрактыкі на яе пачатку і ў канцы.

6. Настаўнік-прадметнік:

- знаёміць замацаваных да яго студэнтаў з планам сваёй вучэбна-выхаваўчай работы, праводзіць адкрытыя ўрокі і пазакласныя мерапрыемствы па прадмеце, арганізуе іх абмеркаванне;
- сумесна з групавым кіраўніком вызначае тэмы ўрокаў, факультатыўных і пазакласных заняткаў па прадмеце, якія патрэбна будзе праводзіць студэнтам;

- кансультуе студэнтаў пры іх падрыхтоўцы да правядзення ўрокаў, дапускае да правядзення (зацвярджае) канспекты будучых урокаў;
- аказвае дапамогу студэнтам у падрыхтоўцы і правядзенні факультатывных заняткаў, пазакласнай працы па прадмеце;
- наведвае, аналізуе і ацэньвае ўсе студэнцкія ўрокі і пазакласныя заняткі па прадмеце;
- аказвае дапамогу практыкантам у правядзенні індывідуальных заняткаў са школьнікамі, пры праверцы сшыткаў і інш.

7. Класны кіраўнік:

- знаёміць студэнтаў з вучнямі класа, з іх асабовымі справамі, паспяховасцю, наведваннем школьнікаў, з асноўнымі выхаваўчымі задачамі і планам выхаваўчай працы, праводзіць адкрытыя пазакласныя выхаваўчыя мерапрыемствы;
- дапамагае студэнтам вызначыць выхаваўчыя задачы, кансультуе практыкантаў пры складанні плана выхаваўчай працы, кантралюе выкананне гэтага плана;
- дапамагае студэнтам у правядзенні бягучай выхаваўчай працы з вучнямі;
- прысутнічае на пазакласных мерапрыемствах, што праводзяцца студэнтамі, удзельнічае ў абмеркаванні, ацэньвае праведзенае пазакласнае мерапрыемства;
- удзельнічае ў нарадах, якія праводзяцца групавым кіраўніком.

ЛІТАРАТУРА

Асноўная

Гамеза, Л. М. Задачи і змест педагагічнай практыкі студэнтаў-філолагаў ВНУ / Л. М. Гамеза // *Практыка як састаўная частка працэсу падрыхтоўкі спецыялістаў: матэрыялы Рэсп. міжвуз. навук.-метаад. канф.* / Беларус. ун-т культуры. – Мінск, 2000. – С. 29–32.

Горленко, В. П. Педагогическая практика студентов: развитие научных основ / В. П. Горленко; под ред. И. Ф. Харламова. – Минск, 2002.

Запрудский, Н. И. Современные школьные технологии / Н. И. Запрудский. – Минск, 2006.

Звоник, И. Я. Содержание и организация педагогической практики: учеб.-метод. пособие для студентов-практикантов географического и филологического факультетов: в 2 ч. / И. Я. Звоник, Л. С. Полякова. – Минск, 2006.

Кульневич, С. В. Воспитательная работа в современной школе. Воспитание: от формирования к развитию / С. В. Кульневич, Т. П. Лакоценина; ГЦ "Учитель". – М. – Ростов н/Д, 2000.

Ляшчынская, В. А. Педагагічная практыка студэнтаў-філолагаў / В. А. Ляшчынская, В. І. Смыкоўская. – Мінск, 1983.

Методика воспитательной работы: учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / Л. А. Байкова [и др.]; под ред. В. А. Сластенина. – М., 2004.

Методыка выкладання беларускай літаратуры: вучэб.дапам. / пад рэд. В. Я. Ляшук. – Мінск, 1999.

Методыка выкладання беларускай мовы: вучэб.дапам. для студэнтаў філал. спецыяльнасцей устаноў, якія забяспечваюць атрыманне выш. адукацыі / М. Г. Яленскі [і інш.]; пад рэд. М. Г. Яленскага. – Мінск, 2007.

Настольная книга для преподавателя / авт.-сост. И. Н. Кузнецов. – Минск, 2005.

Непрерывное воспитание детей и учащейся молодежи в Республике Беларусь: Концепция; Программа на 2006–2010 гг. – Минск: НИО, 2007.

Педагогическая практика студентов: теоретич. основы и опыт организации / В. П. Тарантей, Л. И. Прокопьев, И. А. Карпюк [и др.]; под ред. В. П. Тарантей. – Гродно, 2004.

Педагогическая практика / Г. М. Коджаспирова, Л. В. Борилова, Н. И. Бостанжиева; под ред. Г. М. Коджаспировой. – М., 1998.

Педагогическая практика: концептуальные подходы, программа и метод. рекомендации: учеб. пособие / авт.-сост. Т. А. Шангирей [и др.]. – Минск, 1999.

- Педагогическая практика: справочник: учеб.-метод.пособие / авт.-сост. М. Е. Сысоева. – М., 2002.
- Саўко, У. П. Афармленне канспекта ўрока па беларускай мове / У. П. Саўко // Бел. мова і літ. – 2008. – № 6. – С. 8–12.
- Селевко, Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М., 1998.
- Симонов, В. П. Педагогическая практика студентов: учеб.-метод. пособие для преподавателей и студентов / В. П. Симонов. – М., 2000.
- Чепиков, В. Т. Педагогическая практика: учеб.-практ. пособие / В. Т. Чепиков. – Минск, 2004.
- Якуба, С. М. Некаторыя пытанні педагагічнай практыкі студэнтаў-філолагаў / С. М. Якуба // Метадалагічныя і метадычныя аспекты выкладання мовы і літаратуры ў школе і ВНУ: зб. навук. арт. пам. праф. В. У. Протчанкі / пад рэд. Л. А. Мурынай. – Мінск, 2003. – С. 87–90.
- Якуба, С. М. Урокі педагагічнай практыкі студэнтаў-філолагаў / С. М. Якуба // Працы кафедры сучаснай беларускай мовы. – Вып. 4: да 75-годдзя з дня нарадж. праф. Л. І. Бурака / пад рэд. А. Я. Міхневіча. – Мінск, 2005. – С. 168–172.

Дадатковая

- Артеменко, З. В. Формы воспитательной работы с молодежью: организация и методика проведения / З. В. Артеменко, Ж. Е. Завадская; под ред. А. П. Сманцера. – Минск, 2000.
- Беларускія народныя гульні і забавы / укл. К. Л. Лабачэўская. – Мінск, 1990.
- Букатов, В. М. Педагогические таинства дидактических игр / В. М. Букатов. – М., 1997.
- Земляробчы каляндар: абрады і звычаі / уступ. арт. А. І. Гурскага. – Мінск, 1990.
- Малажай, Г. М. Пазакласная праца па беларускай мове / Г. М. Малажай, С. Р. Рачэўскі. – Мінск, 1980.
- Сценарии школьных праздников: экология / НМО "Педагог". – Вып. 8. – М., 1998.
- 50 сценариев классных часов. – М., 1999.

Матэрыялы для падрыхтоўкі да ўрокаў беларускай мовы і літаратуры, а таксама да пазакласных мерапрыемстваў змяшчаюцца ў часопісах “Беларуская мова і літаратура” і “Роднае слова”.

ДАДАТАК 1**УЗОР АФАРМЛЕННЯ КАНСПЕКТА ЁРОКА
ПА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ**

Тэма: Тонкі знаўца прыгажосці прыроды і чалавечай душы: Максім Багдановіч. “Маёвая песня”

Мэты: пашырыць уяўленні вучняў аб загадкавай краіне Паэзіі за кошт увядзення ў іх чытацкую свядомасць імя М. Багдановіча; дапоўніць агульнае ўражанне аб сродках мастацкай выразнасці ў вершах М. Багдановіча “Маёвая песня” і Р. Барадуліна “Матылёк”; развіваць уменні выразнага чытання; выхоўваць мастацкі густ, творчую самастойнасць вучняў.

Від урока: французская педагагічная майстэрня.

Абсталяванне: зборнік вершаў М. Багдановіча “Вянок”, партрэт паэта, фотаздымкі, гравюры, грамзапіс песні на словы М. Багдановіча “Па-над белым пухам вішняў” (муз. А. Туранкова).

Эпіграф: “Вянок” М. Багдановіча можна назваць сэрцам яго паэзіі, узорам самараскрыцця ў ім чалавека, гармоніі прыгожага і добрага – чалавека, якім сам быў М. Багдановіч” (А. Лойка).

Ход урока:

1. Індукцыя (1 этап. Стварэнне эмацыянальнага настрою. Гучыць уступнае слова настаўніка, якое павінна настроіць думкі і адчуванні вучняў на ўрок, на асэнсаванне яго задач. У якасці індуктара можа выступаць слова, вобраз, фраза, прадмет, мелодыя, малюнак, гэта значыць усё тое, што здольна абудзіць пачуцці вучняў).

– Хараство паэзіі М. Багдановіча не ў сіле, не ў тым магутным творчым размаху, які выяўляецца, напрыклад, у Купалы, не ў красачнасці, сакавітасці абразоў прыроды, чым так чаруе нас Колас. Багдановіч – паэт паўтонаў. Свае фарбы ён бярэ з паблеклых старадаўніх тканін, з малюнкаў святых кніг, пісаных шмат гадоў таму назад на пергаменце, з засохлых красак родных палёў. Яго грудзі ўдыхаюць “воску з ладанам прыемны пах”, якім прасякнуты старонкі збудзелых ад часу фаліянтаў. Прад яго вачыма праносяцца празрыстыя, як косы месяца, маўклівыя русалкі, яму грае ў бары лясун, – і вадзянік, пакрыты адвечным ілам, вядзе з ім гутарку. А ў бруднай, упэцканай васьмігадовай дзяўчынцы-нянцы ён выкрывае цудоўны бліск пачуцця мацярынства – той самы бліск, каторы Рафаэль стараўся адмаляваць на ліках сваіх Мадоннаў. Паўтоны ў фарбах, у гуках, у перажываннях – вось асноўная рыса творчасці Максіма Багдановіча. У гэтым ён не мае сабе падобных. Ён стаіць здалёк ад усіх другіх нашых песняроў. Ён наскрозь індывідуальны, новы. Яго ролю ў беларускай паэзіі можна прыраўняць да ролі таго, хто ўвёў у музыку паўтоны, хто збудаваў іх новую гармонію.

У аснову сваёй гармоніі Багдановіч паклаў лад мінорны: ён ігран на бэмолях. І гэта зусім зразумела: гэта выплывае з яго індывідуальнасці. Ад маладых гадоў хворы на сухоты, ведаючы, што смерць безупынна стаіць у яго за плячыма, Багдановіч не шукае ў жыцці свету, ні радасці, ні асабістага шчасця, а, наадварот, як быццам зачыняецца ў самім сабе, услухоўваецца ў музыку сваёй незвычайна інтэлігентнай, багатай, чуткай душы і пералівае гэту музыку ў абразы і словы. З

гэтага і выплывае агульны тон паэзіі Багдановіча, які імгненнямі напамінае сум і тугу бессмяротных твораў Шапэна.

2. Самаканструкцыя (2 этап. Стварэнне індывідуальнай гэпотэзы, малюнка, праекта. На дадзеным этапе вучні адказваюць на пытанні дамашняга задання).

– М. Багдановіч быў цесна звязаны з творчасцю народа, ён не толькі добра ведаў яе, але і выкарыстоўваў у сваёй паэзіі. З дзіцячых год Максім знаходзіўся ў атмасферы беларускай народнай паэзіі. У гэтым вялікую ролю адыграла, у прыватнасці, багатая бібліятэка бацькі паэта Адама Ягоравіча (дэманструецца фота Адама Ягоравіча). У ёй знаходзіліся зборнікі і даследаванні Шэйна, Раманава, Насовіча, Радчанкі, Доўнар-Запольскага, Карскага і іншых вядомых фалькларыстаў і этнографістаў. Беларускія песні, казкі, прыказкі і прымаўкі Максім Багдановіч чуў таксама і ў “жывым выкананні” – ад родных цёткаў і бацькі. Многія з гэтых песень Максім пазней выкарыстаў у сваіх вершах.

– На мінулым уроку вы таксама пазнаёміліся з чароўным светам беларускай народнай песні. А зараз ёсць магчымасць выступіць з паведамленнямі на тэму: “Як узбагацілася маё ўяўленне пра мастацкія асаблівасці народных песень” або “Уплыў вуснай народнай творчасці на літаратуру”.

– Патрэбна дадаць, што М. Багдановіч захапляўся і міфалагічнай спадчынай беларусаў. Прыгадайце, калі ласка, верш Багдановіча, які вы вывучалі ў 6-м класе, заснаваны на міфах беларусаў. (“Вадзянік”. Настаўнік зачытвае некалькі радкоў з гэтага верша).

– Зараз звярніце ўвагу на верш М. Багдановіча “Па-над белым пухам вішняў...”, у якім паэт цудоўна апісаў прыгажосць вясенняга дня.

3. Сацыяканструкцыя (3 этап. Адбываецца работа ў групах. Вучні выступаюць з індывідуальнымі заданнямі).

Загадка падрыхтаваны вучань выразна чытае верш “Па-над белым пухам вішняў...”

Другі вучань дае невялікую характарыстыку верша:

– Верш М. Багдановіча “Па-над белым пухам вішняў...” (або іншая назва – “Маёвая песня”) ўваходзіць у зборнік паэта “Вянок”. Апрача падзагалова “кніжка выбраных вершаў” першы раздзел зборніка меў яшчэ тэматычнае вызначэнне “Малюнкі і спеы”. Вядомыя кампазітары У. Карызна і А. Туранкоў напісалі музыку да верша “Па-над белым пухам вішняў...” Дадзены верш мае таксама і эпіграф: “Музыка перш за ўсё”. Гэта словы знакамітага французскага паэта Поля Верлена. Увогуле М. Багдановіч добра ведаў рускую, французскую, нямецкую паэзію і таму часта выбіраў да сваіх вершаў эпіграфы з твораў А. Фета, П. Верлена, Г. Гейнэ і іншых паэтаў.

4. Сацыялізацыя (4 этап. Прадстаўленне вынікаў работы ў групах, абмен меркаваннямі па вызначаных пытаннях, адказы на пытанні).

– У вершы “Маёвая песня” М. Багдановіч спрабуе аб’яднаць у адно цэлае музыку і лірыку, карціну і гук. Гэты верш нельга пераказаць, не разбурыўшы яго арганізацыю. Багдановіч стварае зрокавыя і слыхавыя вобразы, якія паступова складаюцца ў адзіны цэласны вобраз – шматфарбны, шматгалосы свет, сагрэты сэрцам і пачуццямі паэта. А цяпер давайце прааналізуем верш, і дапамогуць нам у гэтым пытанні, змешчаныя на ст. 77–78 падручніка.

(1. Першая страфа верша багатая на выразныя паэтычныя азначэнні – эпітэты. Яны дапамагаюць стварыць вобраз “шпаркага, лёгкага сінякрылага матылька”. Паэт параўноўвае яго з сінім аганьком. Увогуле, амаль усе азначэнні-эпітэты ў вершы дапамагаюць уявіць шматколернасць вясновага дня (*белы пух вішняў, сінякрылы матылёк, струны залатыя*), а таксама яго шматгалоссе (*дрыжачымі крыламі, вецер звонкі*).

2,3. У вершы пераважаюць слыхавыя ўражанні, якія ствараюцца з дапамогай мастацкага сродка алітэрацыі – паўтору зычных гукаў (*ц, ч, з, с, ш, х*), напрыклад:

Навокал усё паветра
Ў струнах сонца залатых, –
Ён дрыжачымі крыламі
Звоніць ледзьве чутна ў іх.

4. Усё жывое славіць вясну. З усіх бакоў “ляцяць, дрыжаць, звіняць” зыкі вясны. М. Багдановіч на працягу ўсяго верша выкарыстоўвае дзеясловы. Яны дапамагаюць перадаць узрушанасць, тэмп, хуткасць змены малюнкаў.

5. Верш напісаны чатырохстопным харэем.

Харэй (ад грэч. 'танцавальны') – двухскладовая стапа з націскам на першым (няцотным) складзе.

Па-над белым пухам вішняў,
Быццам сіні аганёк,
Б’ецца, ўецца шпаркі, лёгка
Сінякрылы матылёк.

5. Разрыў (5 этап. Кульмінацыя творчага працэсу. Разгляд верша Рыгора Барадуліна “Матылёк”. Параўнальны аналіз вершаў Максіма Багдановіча і Рыгора Барадуліна).

– Блізкія да верша М. Багдановіча “Маёвая песня” сваёй вобразнасцю, мілагучнасцю, мастацкімі сродкамі радкі верша Рыгора Барадуліна “Матылёк”. Р. Барадулін абраў да свайго верша эпіграф з твора М. Багдановіча “Маёвая песня”. (Настаўнік выразна чытае верш, засяродзіўшы ўвагу вучняў на сугучнасці слыхавых і зрокавых вобразаў).

– Можна без цяжкасці ўявіць спякотны летні дзень (“самлелы, абмялелы плёс”). Абмялелая ад гарачыні рака, цвітуць лілеі. На фоне блакітнага неба ляціць “віхлясты і бялявы” матылёк. Цёплыя, ласкавыя хвалі лашчаць лінёў, у глыбіні пабліскаюць малькі. Рыгор Барадулін вельмі ўдала выкарыстаў у вершы паўторы аднаго гукі – *л*. Гукапіс надае вершу мяккае, лагоднае, закалыхваючае гучанне.

6. Творчасць (6 этап. Вучні выконваюць творчыя заданні, якія будуць з’яўляцца вынікам дзейнасці на ўроку).

Школьнікі рыхтуюць выразнае чытанне верша “Па-над белым пухам вішняў...” або малююць як словамі, так і фарбамі матылька, партрэт паэта – М. Багдановіча, прыдумваюць эмблему да верша.

7. Рэфлексія (7 этап. Выяўленне ўласных адчуванняў падчас урока; настаўнік ацэньвае веды і ўменні вучняў).

– Як вы думаеце, для чаго М. Багдановіч напісаў гэты верш?

ДАДАТАК 2

ПРЫКЛАДНЫЯ ВАРЫАНТЫ НАЗІРАННЯ І АНАЛІЗУ ЎРОКАЎ

Варыант 1

План паэтапнага аналізу ўрока

1. Агульныя звесткі: дата правядзення, школа, клас, прозвішча, імя, імя па бацьку настаўніка (практыканта); вучэбны прадмет. Тэма, мэты.
2. Пачатак урока, тлумачэнне мэтаў, задач урока.
3. Псіхалагічная падрыхтоўка школьнікаў да засваення новага матэрыялу: праверка дамашняга задання, актуалізацыя папярэдніх (апорных) ведаў, паўтарэнне раней вывучанага. Матывацыя вучэбнай дзейнасці.
3. Тлумачэнне новага матэрыялу, паказ узору прымянення тэорыі.
4. Праверка засваення вучнямі новага матэрыялу.
5. Замацаванне новага матэрыялу (практыкаванні, творчыя заданні, паўтарэнне новага матэрыялу).
6. Дамашняе заданне (інструктаж, дазіроўка, індывідуалізацыя).
7. Падвядзенне вынікаў урока. Каменціраванне і ацэнка поспехаў і няўдач школьнікаў, аналіз таго, у якой ступені дасягнуты адукацыйная, развіццёвая, выхаваўчая мэта ўрока.
8. Настаўнік на ўроку, асаблівасці яго навучальных дзеянняў, стасункі з вучнямі, уменне наладжвання кантакту, педагагічнага супрацоўніцтва. Культура і ўласны прыклад настаўніка на ўроку.
9. Агульныя вывады, ацэнка ўрока і працы настаўніка на ўроку. Прапановы і пажаданні па іх ўдасканаленні.

Варыант 2

План абагульненага аналізу ўрока

1. Агульныя звесткі: дата правядзення, школа, клас, прозвішча, імя, імя па бацьку настаўніка (практыканта); вучэбны прадмет. Тэма, мэты.
2. Тып, структура і этапы ўрока, арганізацыя дзейнасці вучняў на кожным этапе. Ці рацыянальна размеркаваны час на ўроку з пункту погляду яго мэтаў і задач?
3. Змест урока і яго дыдактычная распрацоўка. Навуковасць, даступнасць, займальнасць зместу ўрока. Суадносіны тэарэтычнага і практычнага матэрыялу.
4. Метадычныя сродкі, выкарыстаныя на ўроку:
 - метады і прыёмы прыцягнення і падтрымкі ўвагі, актывізацыі іх дзейнасці; прыёмы развіцця творчага мыслення;
 - тэхнічныя сродкі і сродкі нагляднасці на ўроку, элементы індывідуалізацыі і дыферэнцыяцыі навучання, калектыўнай вучэбнай дзейнасці, спалучэнне працы вучняў з настаўнікам і самастойнай працы.
5. Вучні на ўроку: ступень іх актыўнасці, праяўленне зацікаўленасці, задаволенасць урокам, прыёмы папярэджання стомленасці і падтрымкі працаздольнасці.

6. Вынікі ўрока: у якой меры дасягнуты яго адукацыйная, развіццёвая і выхаваўчая мэты.

7. Характарыстыка настаўніка і яго дзейнасці як арганізатара ўрока, яго ролі ў вучэбным працэсе; агульная і маўленчая культура, паводзіны, адносіны з вучнямі, педагогіка супрацоўніцтва.

8. Агульная ацэнка ўрока, вывады, прапановы і пажаданні па ўдасканаленні ўрока.

Варыянт 3 Тэматычны аналіз ўрока

Тэма аналізу: Прыёмы актывізацыі разумовай дзейнасці школьнікаў на ўроку.

1. Агульныя звесткі: дата правядзення, школа, клас, прозвішча, імя, імя па бацьку настаўніка (практыканта); вучэбны прадмет.

2. Тэма і мэты ўрока.

3. Тып, структура, этапы ўрока і іх працягласць (у хвілінах).

4. Прыёмы актывізацыі папярэдніх ведаў школьнікаў і арганізацыя іх пераемнасці з новым матэрыялам.

5. Прыёмы пастаноўкі праблемных задач перад вучнямі на розных этапах ўрока.

6. Характарыстыка і аналіз праблемных пытанняў, пастаўленых перад вучнямі, ход разважанняў школьнікаў у пошуку адказаў на пытанні. У якой меры гэты прыём актывізуе вучняў класа?

7. Займальныя заданні і пытанні настаўніка вучням. Складанне вучнямі падобных пытанняў. Ці ўплывае гэты прыём на актыўны ўдзел вучняў у вучэбным працэсе?

8. Рознаўзроўневыя заданні для школьнікаў. Як настаўнік кіруе гэтай працай?

9. Сувязь тэарэтычнага і практычнага матэрыялу. Сітуацыйныя заданні. Ці садзейнічае іх выкарыстанне актывізацыі разумовай дзейнасці школьнікаў?

10. Прыёмы актывізацыі разумовай дзейнасці вучняў пры выкананні імі самастойнай вучэбнай працы.

11. Прыёмы аналізу і сінтэзу; абагульненні і вывады ў вучэбным працэсе.

12. Агульная ацэнка ўрока з пункту погляду развіццёвага, асобасна-дзейнаснага падыходаў у навучанні мове і літаратуры: што было станоўчым, а што не ўдалося. Пажаданні і парады практыканту.

Варыянт 4

Аналіз настаўнікам-практыкантам уласнага ўрока

Выступленне настаўніка-практыканта з аналізам толькі што праведзенага ўрока дэманструе здольнасць будучага педагога да рэфлексіі ўласных дзеянняў, уласнай творчасці, з'яўляецца паказчыкам яго эрудыцыі і фактарам навучання калег-практыкантаў пералічаным складаным уменням.

Практыкант адзначае ступень дасягнутасці пастаўленых мэтай, тлумачыць прычыны і абгрунтоўвае неабходнасць усіх адхіленняў ад праекта ўрока, аб'ектыўна (а пры неабходнасці крытычна) ацэньвае ўласныя дзеянні і, што асабліва важна, тлумачыць і каменціруе тыя нюансы, якія не маглі ўбачыць прысутныя калегі.

Настаўнік павінен паспрабаваць адказаць сабе на наступныя пытанні:

- месца ўрока ў тэме, радзеле, курсе, яго асаблівасці;
- ці ўдалося рашыць пастаўленыя на ўроку задачы і пазбегнуць перагрузкі школьнікаў;
- якія змены ў структуру ўрока і яго змест будуць унесены з мэтай іх удасканалення.

Псіхалагічная ацэнка зместу ўрока можа ўключаць у сябе адказы на наступныя пытанні:

- актывізацыі якіх аспектаў пазнавальнай дзейнасці школьнікаў патрабуе успрыманне дадзенай інфармацыі (вобразнай ці славесна-лагічнай памяці, абстрактнага мыслення, уяўлення);
- ці адпавядае дадзены матэрыял узроставым асаблівасцям пазнавальнай дзейнасці школьнікаў, іх жыццёваму вопыту і ўзроўню ведаў;
- ці мелі месца на ўроку: дакладнасць і даступнасць падачы матэрыялу, наяўнасць яркіх прыкладаў, аналогій, параўнанняў, выкарыстанне наглядных сродкаў, сувязь вывучаемага матэрыялу з жыццём; як настаўнік рэалізуе выхаваўчыя магчымасці ўрока, якія ён выкарыстоўвае шляхі арганізацыі ўвагі школьнікаў на ўсіх этапах урока (падкрэсліванне значнасці выконваемай працы, пастаноўка канкрэтнай задачы, выкарыстанне прынцыпу нагляднасці і зварот да неадвольнай увгі школьнікаў);
- якія віды памяці мелі месца на ўроку (наглядна-вобразная, славесна-лагічная, эмацыянальная, механічная, лагічная і інш.);
- якія прыёмы лепшага запамінання прапанаваных звестак выкарыстоўваў настаўнік (мэты запомніць, лагічная апрацоўка матэрыялу, устанаўленне разнастайных асацыяцый, уключэнне ў дзейнасць, паўтарэнне, эмацыянальная разгрузка і інш.);
- як настаўнік фарміраваў тэарэтычныя паняцці ў школьнікаў, якія пры гэтым выкарыстоўваў наглядныя сродкі;
- ці была выклікана ў школьнікаў патрэба ў засваенні прапанаваных паняццяў (ці раскрывалася іх тэарэтычнае значэнне, паказвалася практычная значнасць, сувязь з рэальным жыццём і інш.);

- у якой меры клас падрыхтаваны да праблемнага навучання (агульны ўзровень развіцця, наяўнасць патрэбных ведаў і ўменняў; колькасць школьнікаў, якія актыўна праявілі сябе ў пошуку адказу на пытанне), ці мела зваротная сувязь на ўроку не толькі кантрольны характар, але і навучальны;
- ці ўплываў характар адказаў вучняў на наступныя дзеянні настаўніка на ўроку;
- якое значэнне мелі патрабаванні настаўніка для фарміравання каштоўнасцей, валявых, маральных якасцей асобы школьніка;
- якое выхаваўчае значэнне метадаў і прыёмаў навучання, выкарыстаных на ўроку;
- як рэалізавана тэхніка вучэбнай працы (уменні слухаць тлумачэнні, рабіць запісы, працаваць з падручнікам, знаходзіць спосабы рашэння, уменні самакантролю і інш.)?

ДАДАТАК 3

ПРЫКЛАДНЫ ПЛАН АНАЛІЗУ ўРОКА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

1. Тэма ўрока. Месца дадзенага ўрока ў агульнай сістэме ўрокаў па тэме.
2. Гатоўнасць да ўрока (афармленне дошкі, стан рабочых месцаў вучняў, гатоўнасць школьнікаў да ўрока і г. д.), абсталяванне ўрока.
3. Мэты ўрока, іх адпаведнасць праграмным патрабаванням. Способы матывацыі вучэбнай дзейнасці школьнікаў.
4. Спосабы і формы праверкі дамашняга задання, прыцягненне вучняў да дапаўнення, выпраўлення адказаў аднакласнікаў і інш.
5. Эфектыўнасць актуалізацыі апорных ведаў, ажыццяўленне сувязі новай тэмы і раней вывучанай.
6. Выкарыстанне розных метадаў і прыёмаў азнаямлення вучняў з новай тэмай; адпаведнасць дадзеных метадаў і прыёмаў зместу лінгвістычнага матэрыялу і ўзроставым асаблівасцям вучняў.
7. Прыёмы стымулявання пазнаваўчай дзейнасці вучняў, актыўнасць школьнікаў пры рабоце па асэнсаванні новага матэрыялу.
8. Арганізацыя замацавання ведаў і фарміравання ўменняў і навыкаў:
 - а) выкарыстанне метадаў замацавання ведаў;
 - б) адпаведнасць дыдактычнага матэрыялу мэтам ўрока;
 - в) улік пры падборы практыкаванняў прынцыпу градацыі ад простага да складанага, ад калектыўных форм работы да самастойных;
 - г) мэтазгоднасць выкарыстання розных відаў практыкаванняў;
 - д) ажыццяўленне дыферэнцыяцыі заданняў, спалучэнне індывідуальнай, групавой, калектыўнай форм работы;
 - е) арганізацыя паўтарэння;
 - ж) фарміраванне культуры мовы школьнікаў.
9. Ажыццяўленне ўнутрыпрадметных і міжпрадметных сувязей.

10. Характар, аб'ём дамашняга задання, адпаведнасць мэтам урока, інструктаж, дыферэнцыяцыя і г. д.
11. Спосабы падвядзення вынікаў урока.
12. Які ўзровень тэарэтычных ведаў і практычных уменняў вучняў быў дасягнуты на ўроку?
13. Формы ўліку і ацэнкі работы школьнікаў на ўроку, аб'ектыўнасць ацэнкі.
14. Выкарыстанне раздатачнага матэрыялу, наглядных дапаможнікаў, тэхнічных сродкаў навучання.
- 15 Тэмп урока.
16. Эмацыянальная атмасфера урока, стыль узаемаадносін настаўніка з вучнямі.
17. Мова настаўніка.
18. Дасягненне пастаўленых мэт урока. Адукацыйныя і выхаваўчыя вынікі ўрока.

ДАДАТАК 4

ПРЫКЛАДНЫ ПЛАН АНАЛІЗУ ЎРОКА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Тэма ўрока. Дакладнасць і абгрунтаванасць фармулёўкі.
2. Месца тэмы ўрока ў курсе дадзенага класа, у праграме ў цэлым. Ажыццяўленне рэтраспектыўных і перспектыўных сувязей.
3. Асноўная мэта, задачы ўрока, іх абгрунтаванасць. Адпаведнасць мэты і задач урока праграмным патрабаванням.
4. Адпаведнасць зместу ўрока яго мэтам і задачам, канцэпцыі зместу адукацыі, дыдактычнай сістэме.
5. Эфектыўнасць рэалізацыі мэт і задач урока.
6. Арганізацыя работы: паведамленне тэмы, мэт і задач урока, гатоўнасць вучняў да выканання задач, пастаўленых на ўроку (наяўнасць ведаў, уменняў, навыкаў, без якіх гэтыя задачы не могуць быць вырашаны; наяўнасць тэкстаў, неабходных даведачных матэрыялаў, слоўнікаў і г. д.).
7. Абсталяванне ўрока: зменныя стэнды і выставы, партрэт пісьменніка, ілюстрацыі да вывучаемага літаратурнага твора і г. д.
8. Структура урока. Асноўныя вучэбныя сітуацыі ўрока. "Пераходы" ад адной вучэбнай сітуацыі да другой.
9. Тып урока.
10. Форма правядзення ўрока.
11. Літаратуразнаўчая канцэпцыя ўрока. Крытэрыі адбору гісторыка-літаратурнага матэрыялу. Фактычная і літаратуразнаўчая дакладнасць.
12. Адпаведнасць метадаў і прыёмаў навучання мэтам і зместу ўрока, узроставым і індывідуальным асаблівасцям успрымання вучняў.
- 13.Выкарыстанне розных форм, метадаў, прыёмаў, сродкаў навучання, іх эфектыўнасць.

14. Спосабы засваення мастацкага твора (віды чытання, шляхі аналізу і інтэрпрэтацыі).

15. Характар і ўмовы работы з тэкстам (веданне вучнямі тэксту, уменне яго выкарыстоўваць, выбар спосабу засваення тэксту, умовы рэалізацыі выбранага спосабу, ініцыраванне праблемных сітуацый, іх вырашэнне і г. д.).

16. Фарміраванне ведаў, уменняў, навыкаў (у адпаведнасці з патрабаваннямі праграмы).

17. Фарміраванне чытацкіх здольнасцей вучняў.

18. Развіццё розных бакоў чытацкага ўспрымання: эмацыянальнай спагадлівасці, актыўнасці і аб'ектыўнасці чытацкага ўяўлення, здольнасці да спасціжэння зместу твора на ўзроўні рэпрадуктыўным, аналітычным, да ўсведамлення мастацкай формы на ўзроўні дэталі і кампазіцыі.

19. Фарміраванне літаратурна-творчых здольнасцей вучняў.

20. Развіццё псіхалагічных асаблівасцей асобы (эмоцый, пачуццяў, памяці, мыслення, уяўлення, асацыяцый).

21. Фарміраванне спецыяльных уменняў аналізу мастацкага твора.

22. Вывучэнне пытанняў тэорыі літаратуры. Аб'ём тэарэтыка-літаратурных ведаў вучняў і ўменне прымяняць іх у аналізе художественного твора.

23. Развіццё мовы вучняў.

24. Ажыццяўленне ўнутрыпрадметных і міжпрадметных сувязей.

25. Віды дзейнасці настаўніка і вучня. Аб'ём рэпрадуктыўнай, творчай, даследчай дзейнасці.

26. Спалучэнне ў ходзе ўрока калектыўных, групавых і індывідуальных форм навучання.

27. Самостойная работа вучняў на ўроку, навучанне прыёмам самостойнай работы.

28. Способы актуалізацыі базавых ведаў вучняў.

29. Сістэмнасць урока: сістэмнасць падачы гісторыка-літаратурнага матэрыялу, фарміравання тэарэтычных паняццяў, выкарыстання метадаў і прыёмаў і г. д.

30. Ацэньванне ведаў вучняў на ўроку.

31. Характар, аб'ём дамашняга задання. Рашэнне задач замацавання вывучанага і падрыхтоўкі да вывучэння новага матэрыялу. Аб'ём апераджальных заданняў.

32. Выкарыстанне наглядных дапаможнікаў і тэхнічных сродкаў навучання. Віды нагляднасці, функцыі наглядных дапаможнікаў.

33. Тэмп урока.

34. Эмацыянальная атмасфера ўрока.

35. Педагагічны такт настаўніка, яго ўменне ўстанавіць дысцыпліну, знайсці кантакт з дзецьмі. Спосабы актывізацыі пазнаваўчай дзейнасці вучняў. Мова настаўніка.

36. Выкарыстанне інавацый, педагагічных тэхналогій.

37. Адукацыйныя і развіццёвыя вынікі ўрока.

ДАДАТАК 5

**ІНДЫВІДУАЛЬНЫЯ ПЕДАГАГІЧНЫЯ ЗАДАННІ-ПРАЕКТЫ
ДАСЛЕДЧАГА ХАРАКТАРУ
ДЛЯ СТУДЭНТАЎ ФІЛАЛАГІЧНАГА ФАКУЛЬТЭТА**

1. Вывучыць асаблівасці ўзаемадзеяння ў сістэме “настаўнік – вучань”. Прапанаваць рэкамендацыі па ўдасканаленні прафесійных і асобасных якасцей настаўніка.
2. Вызначыць ступень самастойнасці вучняў на ўроках беларускай мовы. Сфармуляваць рэкамендацыі па яе аптымізацыі.
3. Вывучыць здольнасці і дзелавыя якасці вучняў класа. Прапанаваць праграму іх развіцця.
4. Вывучыць стыль камунікацыі настаўніка са школьным класам. Вызначыць ступень уплыву стылю камунікацыі настаўніка на актывізацыю пазнавальнай дзейнасці вучняў. Сфармуляваць рэкамендацыі па ўдасканаленні стылю камунікацыі настаўніка.
5. Вывучыць пазнавальныя інтарэсы вучняў і месца ў іх беларускай мовы. Прапанаваць праграму развіцця пазнавальных інтарэсаў школьнікаў.
6. Ацаніць прафесійную накіраванасць асобы настаўніка. Сфармуляваць рэкамендацыі па яе ўдасканаленні.
7. Вывучыць міжасабовыя адносіны ў вучнёўскай групе. Прапанаваць праграму іх аптымізацыі.
8. Вызначыць уплыў маўленчых паводзін настаўніка на актывізацыю пазнавальнай дзейнасці вучняў.
9. Вывучыць і ахарактарызаваць магчымасці выкарыстання актыўных форм і метадаў навучання на ўроках беларускай літаратуры.
10. Раскрыць практычныя прыёмы актывізацыі вучэбнай дзейнасці вучняў на ўроках беларускай мовы.
11. Вывучыць каштоўнасныя арыентацыі падлеткаў. Абагульніць і прааналізаваць атрыманыя звесткі. Прапанаваць рэкамендацыі.
12. Складзі анкету для вывучэння прафесійнай арыентацыі старшакласнікаў. Правесці анкетаванне і прааналізаваць атрыманыя звесткі.
13. Вызначыць вядучыя матывы вучэння вучняў класа. Вылучыць умоўныя групы вучняў. Сфармуляваць рэкамендацыі па працы з кожнай групай.
14. Прасачыць узаемасувязь асобасных якасцяў настаўніка і спосабаў пераадолення ім цяжкасцяў у педагагічнай камунікацыі. Зрабіць высновы і абгрунтаваныя каментарыі.
15. Прапанаваць сістэму мер па папярэджанні і карэкцыі дзіцячай канфліктнасці на аснове вывучэння гэтай праблемы ў школьным класе.
16. Вывучыць матывы выбару вучнямі адно аднаго для сумеснай вучэбнай працы. Сфармуляваць рэкамендацыі па камплектаванні вучэбных рабочых груп.
17. Вызначыць узровень камунікабельнасці настаўніка. Прапанаваць шляхі яе самавыхавання.

18. Вывучыць уплыў адносін настаўніка і вучняў на працэс і вынікі вучэбнай дзейнасці. Прапанаваць праграму ўдасканалення стылю адносін настаўніка да вучняў.

19. Ахарактарызаваць ступень валодання гуманістычнай тэхналогіяй выхавання настаўнікамі школы. Сфармуляваць рэкамендацыі па гуманізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу ў школе.

20. Складзі анкету для выяўлення самаадчування вучня ў школьным класе. Правесці анкетаванне і прааналізаваць атрыманыя звесткі.

21. Вывучыць псіхалагічны клімат у школьным класе. Прапанаваць праграму яго паляпшэння.

22. Змадэляваць паказчыкі гуманных адносін на ўроку беларускай мовы.

23. Вывучыць формы дыферэнцыраванага навучання ў школе. Прапанаваць шляхі ўдасканалення дыферэнцыраванага навучання.

24. Прааналізаваць сістэму працы класнага кіраўніка па грамадзянскаму выхаванню вучняў 6–8 класаў. Зрабіць высновы і прапанаваць абгрунтаваныя рэкамендацыі.

25. Магчымасці ўрокаў беларускай мовы і літаратуры ў фарміраванні грамадзяніна, патрыёта.

26. Патэнцыял урокаў беларускай літаратуры ў фарміраванні вучняў 8–11 класаў культуры сямейных адносін і бацькоўскай адказнасці.

27. Здольнасць настаўніка да эмпатыі як умова рэалізацыі камунікатыўнага ўзаемадзеяння.

28. Дыялагічная арыентаванасць настаўніка як умова вырашэння педагагічных задач.

29. Выхаваўчы патэнцыял беларускай літаратуры у фарміраванні ў вучняў здаровага ладу жыцця.

30. Арганізацыя метадычнай працы ў школе па выхаванні адказнага стаўлення да сябе і сваёй вучэбна-пазнавальнай дзейнасці.

31. Педагагічная дапамога дзецям, якія перажываюць няўдачы ў вучэбнай дзейнасці і камунікацыі з аднакласнікамі.

32. Ацэначныя сітуацыі на ўроку і іх роля ў фарміраванні адказнага стаўлення да вучэння.

33. Фарміраванне эталонаў ацэначнай дзейнасці ў школьнікаў як сродак развіцця іх самастойнасці.

34. Тэхналогія “Партфель вучня” і яе магчымасці ў развіцці самастойнасці вучняў.

ДАДАТАК 6

ПРЫКЛАДНЫ ПЛАН АНАЛІЗУ ВЫХАВАЎЧАГА МЕРАПРЫЕМСТВА

1. Агульныя звесткі: дата, месца правядзення, вучэбная група і яе склад (клас, клуб, аматарскае аб’яднанне, гурток і г. д.). Прозвішча, імя, імя па бацьку педагога (стажора), які праводзіць мерапрыемства.

2. Псіхалага-педагагічнае абгрунтаванне праведзенага мерапрыемства: назва, мэта і форма выхаваўчага (культурна-творчага, культурна-забаўляльнага і г. д.) мерапрыемства, яго тэма і актуальнасць. Кім, у сувязі з чым і калі яно было прапанавана; адпаведнасць інтарэсам і ўзроўню развіцця калектыву, узроставым і індывідуальным асаблівасцям яго прадстаўнікоў.

3. Апісанне падрыхтоўчага этапа. Арганізатары і выканаўцы. Размеркаванне даручэнняў. Роля ініцыятыўнай групы і педагога. Ці ўдалося ў падрыхтоўчы перыяд выклікаць у вучняў цікавасць, разуменне значнасці далейшай працы, сфарміраваць да яе станоўчае эмацыянальнае стаўленне?

4. Ход мерапрыемства: своечасовы пачатак, развіццё дзеяння, кульмінацыя, развязка, завяршэнне. Працягласць мерапрыемства.

5. Змест і методыка правядзення: нетрадыцыйнасць і ступень навізны мерапрыемства, даступнасць формы правядзення, арыгінальнасць, сувязь з сучаснымі праблемамі, спалучэнне калектыўнай і індывідуальнай працы, эмацыянальнасць і актыўнасць удзельнікаў, ступень зладжанасці і ўзаемадзеяння, рэакцыя гледачоў, прадуктыўнасць і разнастайнасць метадаў, прыёмаў правядзення мерапрыемства. Афармленне памяшкання (сцэны, залы і г. д.), абсталяванне.

6. Педагагічная выніковасць. Якія выхаваўчыя задачы былі вырашаны (поўнасцю, часткова), а якія – не? Характар узаемадачынэнняў паміж педагогам-арганізатарам і ўдзельнікамі мерапрыемства, паміж самімі вучнямі, паміж гледачамі і ўдзельнікамі і г. д.

7. Агульная ацэнка, вывады, прапановы і пажаданні па падрыхтоўцы, арганізацыі і правядзенні выхаваўчага мерапрыемства (па змесце і формах, метадах і прыёмах).

ДАДАТАК 7

МЕТОДЫКА ПАДРЫХТОЎКІ І ПРАВЯДЗЕННЯ ВЫХАВАЎЧАГА МЕРАПРЫЕМСТВА, АСЭНСАВАННЯ ЯГО ВЫНІКАЎ

Арганізацыя выхаваўчага мерапрыемства ўключае тры этапы: *падрыхтоўку, правядзенне мерапрыемства і абмеркаванне яго вынікаў.*

Этап *падрыхтоўкі* ўключае:

- метадычную падрыхтоўку настаўніка;
- тэарэтычную падрыхтоўку;
- арганізацыйную працу.

Метадычная падрыхтоўка настаўніка прадугледжвае:

- вызначэнне выхаваўчых задач на дадзены перыяд работы ў калектыве (з улікам узроўню выхаванасці);
- вылучэнне вядучай мэты выхаваўчага мерапрыемства;
- падбор метадаў і прыёмаў;
- вызначэнне арганізацыйнай формы;
- выбар метадаў прыцягнення вучняў;

- прадумванне дыдактычнага і метадычнага матэрыялу (карціны, плакаты, музычнае афармленне);
- запрашэнне адміністрацыі, гасцей.

Тэарэтычная падрыхтоўка настаўніка ўключае:

- вывучэнне адпаведнай літаратуры;
- вызначэнне ўласнай пазіцыі;
- распрацоўку адпаведных тэзісаў і іх аргументаў (тэзіс – аргумент – ілюстрацыя);
- вычляненне найбольш важных пытанняў.

Арганізацыйная праца прадугледжвае інфармаванне аб мерапрыемстве, прыцягненне вучняў да падрыхтоўкі і правядзення.

На этапе *правядзення* мерапрыемства настаўнік дэманструе свае арганізатарскія здольнасці, курыруе працэс падрыхтоўкі асобных этапаў вучнямі, аказвае дапамогу і падтрымку.

Прыкладны сцэнарны план

1. Тэматычная задума.	6. Завязка (пачатак дзеяння).
2. Педагагічная мэта.	7. Развіццё дзеяння (падзейны рад).
3. Магчымая педагогагічная выніковасць.	8. Кульмінацыя.
4. Характарыстыка аўдыторыі.	9. Развязка.
5. Экспазіцыя.	10. Фінал.

Пры правядзенні выхаваўчага, культурна-творчага мерапрыемства важна ўлічваць яго нетрадыцыйнасць і ступень навізны, кампазіцыйную цэласнасць, лагічнасць і завершанасць сцэнарыя, даступнасць формы правядзення, арыгінальнасць, узроставыя і індывідуальныя асаблівасці ўдзельнікаў.

Асэнсаванне вынікаў праведзенага мерапрыемства з'яўляецца важным этапам працы, які можа быць ажыццёўлены на класным сходзе ў форме гутаркі-апытання. Дадзены этап можа быць рэалізаваны і шляхам анкетавання ("Што спадабалася і чаму? Што не спадабалася і чаму?"). Завяршэннем этапу асэнсавання вынікаў павінны зрабіцца калектыўныя высновы аб тым, што неабходна ўлічыць у працэсе далейшай падрыхтоўкі мерапрыемстваў. Калектыўная рэфлексія адлюстроўваецца ў канспекце выхаваўчага мерапрыемства.

Канспект выхаваўчага мерапрыемства, падпісаны настаўнікам агульнаадукацыйнай установы, дзе праходзіла практыка, здаецца на праверку кіраўніку па педагогіцы, а потым – групавому кіраўніку практыкі. Патрабаванні да афармлення: папера фармату А₄, камп'ютарны набор ці рукапісны варыянт, наяўнасць тытульнага ліста, спіса выкарыстаных крыніц, вытрыманасць логікі выкладу канспекта.

Логіка выкладу:

1. Калі, дзе і з вучнямі якога класа праводзілася выхаваўчае мерапрыемства?
2. Назва мерапрыемства, яго задачы (навучальныя, развіццёвыя, выхаваўчыя), у сувязі з чым было праведзена (у сувязі з запланаванасцю, з улікам інтарэсаў вучняў класа, у сувязі са знамянальнай датай і г. д.).
3. Што ўяўляў сабой падрыхтоўчы этап правядзення выхаваўчага мерапрыемства?
4. Якое абсталяванне выкарыстоўвалася ў працэсе яго правядзення?
5. Сцэнарый мерапрыемства.
6. Як, калі і дзе прайшоў этап абмеркавання вынікаў мерапрыемства? Што паказала калектыўная рэфлексія?
7. Вывады практыканта аб ступені задаволенасці праведзеным мерапрыемствам, аналіз прычын выяўленых промахаў, недапрацовак; развагі аб карыснасці дадзенага віду практычнай дзейнасці у школе (уплывае на развіццё пэўных педагогічных здольнасцяў, якасцяў асобы, развівае канкрэтныя педагогічныя ўменні і г. д.).

ДАДАТАК 8**УЗОР АФАРМЛЕННЯ ГРАФІКА ЗАЛІКОВЫХ УРОКАЎ**

Графік заліковых урокаў па беларускай мове і літаратуры СШ №__ г. Мінска					
Хто праводзіць	Клас	Тэма ўрока	Дата правядзення	Час правядзення	№ кабінета
Групавы кіраўнік _____ Стараста _____					

ДАДАТАК 9

**УЗОР АФАРМЛЕННЯ ТЫТУЛЬНАГА ЛІСТА
СПРАВАЗДАЧЫ ПА ПЕДАГАГІЧНАЙ ПРАКТЫЦЫ**

**Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
Філалагічны факультэт
Кафедра рыторыкі і методыкі выкладання мовы і літаратуры**

**СПРАВАЗДАЧА
АБ ПЕДАГАГІЧНАЙ ПРАКТЫЦЫ
СТУДЭНТА 5 КУРСА
СПЕЦЫЯЛЬНАСЦІ «БЕЛАРУСКАЯ ФІЛАЛОГІЯ»
КАВАЛЕВІЧА ВІКТАРА ПЯТРОВІЧА**

**Месца праходжання
педагагічнай практыкі –
гімназія № 23 г. Мінска**

**Групавы кіраўнік–
кандыдат педагагічных навук
дацэнт Васілевіч А. М.**

**Мінск
2009**

ДАДАТАК 10**ПРЫКЛАДНАЯ СХЕМА СПРАВАЗДАЧЫ СТУДЭНТА-ПРАКТЫКАНТА
АБ ПЕДАГАГІЧНАЙ ПРАКТЫЦЫ****I. ВУЧЭБНАЯ РАБОТА**

У гэтай частцы справаздачы характарызуецца выкананне індывідуальнага плана педагагічнай практыкі. Адзначаецца колькасць наведаных урокаў, праведзеных настаўнікамі-метадыстамі, студэнтамі-практыкантамі, што дало наведванне гэтых урокаў; у якіх класах і на якія тэмы праведзены ўрокі самастойна, іх ацэнка. Які ўдзел прымаў практыкант у абмеркаванні урокаў настаўнікаў і студэнтаў; якія вучнёўскія сшыткі правяраліся (віды прац: дамашнія, класныя работы, кантрольныя дыктанты, тэставыя работы, творчыя працы: сачыненні, пераказы), якія дадатковыя заняткі з вучнямі праводзіліся, якія тэхнічныя і іншыя сродкі навучання выкарыстоўваліся студэнтам на ўроках і інш.

II. ПАЗАКЛАСНАЯ ПРАЦА

У справаздачы паказаць, якую працу праводзіў студэнт з вучнямі пасля ўрокаў – гутаркі, лекцыі, даклады (колькі і якіх, іх тэматыка); які ўдзел прымаў ў правядзенні вучнёўскіх збораў, вечароў, ранішнікаў, дыспутаў, чытацкіх канферэнцый, культпаходаў на выставы, удзел у падрыхтоўцы і праглядзе тэатральных спектакляў; экскурсій, гульняў і спаборніцтваў, заняткаў гурткоў, выпускаў насценных і радыёгазет і інш. Праца з грамадскімі арганізацыямі школы, арганізацыя і кіраўніцтва грамадска карыснай дзейнасцю школьнікаў: дзяжурства класаў па школе, сталовай і г. д.

Праца па прафесійнай арыентацыі школьнікаў, праца з бацькамі вучняў, удзел у правядзенні бацькоўскіх сходаў і інш.

III. МЕТАДЫЧНАЯ ПРАЦА

У гэтым раздзеле паказаць удзел у знаёмстве з працай адміністрацыі школы, настаўнікамі, класнымі кіраўнікамі (выхавацелямі), сацыяльнымі работнікамі, псіхалагам і інш., удзел у педагагічных саветах, працу ў метадычных аб'яднаннях, адзначыць, з якімі метадычнымі матэрыяламі азнаёміўся, які ўклад зрабіў для ўзбагачэння метадычнай працы ў школе, удзел у кіраўніцтве прадметным гуртком, правядзенне факультатыўных заняткаў, вывучэнне інавацыйных тэхналогій і выкарыстанне іх ва ўласнай педагагічнай дзейнасці.

У заключэнні справаздачы адзначыць, што дала праведзеная практыка для педагагічнай падрыхтоўкі будучага выкладчыка, станоўчыя і адмоўныя бакі арганізацыі практыкі; зрабіць вывады і пажаданні школе і кафедрам (метадычнага, педагагічнага і псіхалагічнага профілю) для паляпшэння правядзення практыкі студэнтаў у будучым.

ДАДАТАК 11

АНКЕТА ДЛЯ СТУДЭНТАЎ ПА ВЫНІКАХ ПЕДАГАГІЧНАЙ ПРАКТЫКІ

Варыянт 1

§ Чаму Вы навучыліся за час праходжання педагагічнай практыкі?

§ Вы знайшлі ўзровень сваёй псіхалага-педагагічнай падрыхтоўкі, атрыманы ва ўніверсітэце, дастатковым (добрым), здавальняючым, недастатковым для сваёй працы ў школе? (Патрэбнае падкрэсліце.)

§ З якімі цяжкасцямі Вы сутыкнуліся ў сваёй педагагічнай працы падчас практыкі? (Адзначце, калі ласка, лічбамі ў парадку памяншэння значнасці.)

- Адбор вучэбнага матэрыялу.
- Выбар метадаў і прыёмаў навучання і выхавання.
- Актывізацыя вучэбна-пазнаваўчай дзейнасці вучняў на ўроку.
- Кантроль і ацэньванне вучняў на ўроку.
- Ажыццяўленне дыферэнцыяцыі навучання.
- Арганізацыя вучэбнай дысцыпліны і падтрыманне ўвагі вучняў на ўроку.
- Стварэнне ў вучняў матывацыі да вывучэння прадмета.
- Выкарыстанне гульнёвых метадаў і прыёмаў навучання.
- Стварэнне праблемнай сітуацыі на ўроку.
- Рэалізацыя даследчага метаду навучання.
- Устанаўленне педагагічна мэтазгодных узаемадачынненняў з вучнямі.
- Ажыццяўленне выхаваўчай працы з вучнямі.
- Усталяванне справавых кантактаў з настаўнікамі школы.
- Адносіны з бацькамі.

Калі Вы сустрэліся яшчэ з якімі-небудзь цяжкасцямі, укажыце іх, калі ласка.

§ Ці ўдалося Вам у працэсе стажорскай практыкі паўнаўдасна рэалізаваць на ўроку якія-небудзь тэхналогіі навучання? Калі так, дык якія менавіта?

§ Якія Вашы прапановы па арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу і кіраванні ім у вучэбнай установе, дзе праходзіла практыка?

§ Ці змянілі Вы свае намеры адносна працы ў школе?

§ Ці спатрэбяцца Вам уменні і навыкі, якія былі атрыманы на практыцы, у
Вашай далейшай працы?

§ Ці адпавядаюць вынікі педагагічнай практыкі Вашым чаканням?

§ Што б Вы прапанавалі змяніць у арганізацыі і праходжанні практыкі, каб
максімальна выкарыстаць яе магчымасці?

Варыянт 2

Анкетаванне з’яўляецца ананімным. На першае пытанне анкеты неабходна
адказаць: “так” ці “не”, на пытанні № 2–5 – адказваць на кожнае па
дзесяцібальнай шкале.

1.Ці захапіла (зацікавіла) Вас праца ў якасці настаўніка беларускай мовы і
літаратуры?.....

2.Як вы ацэньваеце ўзровень сваёй падрыхтоўкі да працы ў якасці
настаўніка?.....

3.Як Вы ацэньваеце ўплыў на развіццё прафесійна-педагагічных уменняў
вывучэння наступных дысцыплін:

- а) педагагічных.....
- б) псіхалагічных.....
- в) метадычных.....
- г) лінгвістычных.....
- д) літаратуразнаўчых.....
- е) агульнаадукацыйных

4) Як вы ацэньваеце ўплыў курсавога і дыпломнага праектавання на развіццё прафесійна-педагагічных уменняў?.....

5) Як вы ацэньваеце ўзровень арганізацыі педагагічнай практыкі з боку:

а) факультэцкага кіраўніка.....

б) групавога кіраўніка.....

в) выкладчыка кафедры педагогікі.....

г) выкладчыка кафедры псіхалогіі.....

д) настаўніка-прадметніка.....

ж) класнага кіраўніка?.....

6. Вывучэнне якіх канкрэтна дысцыплін найбольш паўплывала на Ваша развіццё як будучага настаўніка мовы і літаратуры? Назавіце некалькі дысцыплін у парадку іх значнасці.

7) Якія настаўнікі і выкладчыкі паўплывалі на Ваша станаўленне як будучага спецыяліста-настаўніка (выкладчыка) беларускай мовы і літаратуры?

8) Якія прапановы, скіраваныя на паляпшэнне прафесійна-педагагічнай падрыхтоўкі, Вы маглі б выказаць?

Дата

Вучэбна-метадычнае выданне

**ПРАГРАМА ПЕДАГАГІЧНАЙ ПРАКТЫКІ
СТУДЭНТАЎ 5 КУРСА
ФІЛАЛАГІЧНАГА ФАКУЛЬТЭТА**

Адказны за выпуск *В. Ю. Дылеўская*

Подпісана ў друк 28. 08.2008. Фармат 60х84 ¹/16. Папера афсетная.
Гарнітура Таймс. Умоўн. друк. арк. 1,92. Улік.-выд. арк. 1,75. Тыраж 50 экз. Зак. .

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт.
Ліцэнзія на ажыццяўленне выдавецкай дзейнасці
№ 02330/0056804 от 02.03.2004.
220050, Мінск, праспект Незалежнасці, 4.

Надрукавана з арыгінал-макета заказчыка
на капіравальна-размнажальнай тэхніцы
філалагічнага факультэта
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.
220050, Мінск, вул. К. Маркса, 31.